Novak, Arne
Problemy moravske litera-
tury

PG
5041
M6N6

ARNE NOVÁK

PROBLÉMY MORAVSKÉ LITERATURY

TISKEM A NÁKLADEM POLYGRAFIE V BRNĚ.

PROBLÉMY MORAVSKÉ LITERATURY

ARNE NOVÁK

PROBLÉMY MORAVSKÉ LITERATURY

VSTUPNÍ PŘEDNÁŠKA NA FILOSOFICKÉ FAKULTĚ MASARYKOVY UNIVERSITY V BRNĚ DNE 22. LISTOPADU R. 1921

TISKEM A NÁKLADEM POLYGRAFIE V BRNĚ.

PG
5041
M6N6

Vítám vás všecky, kdož jste při mé vstupní přednášce na Masarykově universitě v Brně zatoužili se mnou přemýšleti o problému tak starém a přece stále naléhavém, jakým jest otázka moravské literatury.

Prosím vás nejprve, abyste se mnou stanuli v duchu u přísného jehlance, který se na zdejším ústředním hřbitově zdvihá nad ostatky Josefa Dobrovského, a poklonili se památce patriarchy českého dějepisu literárního. Nikoliv pro náhodu, která nesentimentálního milovníka a miláčka Moravy navždy spiala s Brnem, kde ex itinere obiit, nýbrž proto, že již r. 1780 v nadpise a pak v praksi proslulého jeho časopisu kritického obsaženy jsou heslo i pojem moravské literatury. Velký náš osvícenec staví se tím v čelo těch synů i dědiců věku osmnáctého, jimž byla vlast skutečností zeměpisně politickou, jak ostatně ještě dnes jest běžné v státní filosofii západních národů. Podle tohoto nazírání jest moravské písemnictví jako moravská věda neb moravské umění oborem přesně ohraničitelným: skládají je knihy a časopisy na Moravě vydané a pocházející buď z per moravských rodáků neb těch spisovatelů, kteří na Moravě buď trvale neb dočasně žijí; ani jazyk při tom nerozhoduje. K tomuto poněkud mechanickému pojetí Dobrovského, z něhož k nám vane silný a střízlivý duch racionalistického století, milujícího jednoduché a logické definice, přiznávali se všichni moravští vlastivědci od Monseho a Schwoye až po Bočka a Bedu Dudíka — hlubší psychologický rozbor nedoplňoval u nich rozumové empirie.

Avšak stanovisko osvícenské nemůže nám postačiti tam, kde chceme řešiti problém tak subtilní a nedůtklivý, jakým jest filosofie národnosti (neboť právě k ní náleží otázka národní literatury); svěříme se v té věci spíše Jungmannovi a Palackému než Dobrovskému a jeho zahraničním učitelům. Romantika — a jí jsme na rozdíl od Francouzů, Angličanů a Američanů v otázce národnosti mnohem více zavázáni, než sami tušíme — pojímá vlast a národ vnitřně a mravně. Morava není pro ni ani správním celkem ani zeměpisným územím, nýbrž duchovní skutečností, která vyrůstá sice z těchto zevních podmínek, však vyrůstá nad ně. Připomeňme si však ihned, že pojem moravanství byl pro naše velké buditele-romantiky

pojmem značně úzkým, jehož nemínili nikterak stavěti na roveň pojmu češství, zahrnujícího celou oblast národnosti; ano, někteří sdružovali s ním trvale cosi provinciálního, tak sám největší Moravan devatenáctého století, který velmi příznačně nazval monumentální dílo svého života: „Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě.“ Ale ti z buditelské generace, kdož zakotvili životem i snahami v Brně neb v Olomouci, cítili, mnohdy spíše pudově než uvědoměle, že Morava i v té oblasti duchovní či mravní jest něco jiného než Polabí neb Domažlicko, že se pod zevním znakem skrývá vnitřní podstata, duch a ideje, a pokoušeli se shledati i určiti ony osobité rysy, kterými se Morava duchovně a kulturně liší od Čech. Cítili-li literárně, toužili po písemnictví a zvláště po poesii, která by onu svéráznost a odlišnost, dotud jen přirozeně etnickou, umělecky a kulturně vyjadřovala. Horlitelé tito, jimž romantika byla životním rytmem, neobešli se ani bez hrubých omylů, ani bez nebezpečných sebeklamů.

Úplně na povrchu uvázli ti, kdož moravský svéráz hledali ve slovném, jazykovém výraze, na jehož bohatství byl ostatně již Josef Dobrovský upozornil; jejich blud zrodil se zřejmě z ducha našeho romantismu, jazykově tolik zaujatého. Zapomínajíce, že pevnou a vžilou tradicí jest dávno ustavena a posvěcena řeč spisovná pro všecky Čechy, ať kdekoliv bydlí, chtěli podobně jako bernolákovští neb štúrovští separatisté na Slovensku proti tomuto kanonickému jazyku vytvořiti jakousi mluvu moravskou, která nebyla však jedním skutečným a živým podřečím, nýbrž umělým, ba vyumělkovaným amalgamem různých dialektů na základě pošetilé jazykové estetiky, stavějící domnělý libozvuk nad realitu řeči. Nepohřešuje to rysů tragikomických, že tito jazykoví odštěpenci na Moravě, ať sluli František Trnka a Vincenc Žák neb dočasně František Cyril Kampelík a Alois Vojtěch Šembera, byli rodem Češi, a že se jim dostalo nejříznějšího odbytí pro vždy od rodilého Moravana Františka Palackého. Tento zjev měl se na Moravě opakovati častěji v literatuře i ve vědě, že Čechové na Moravě zdomácnělí vedli si v separatistických snahách hlučněji a radikálněji než vlastní Moravané, kteří většinou věrně stáli při národní jednotě české. Náleží to pouze k běžné psychologii proselytů vůbec či snad jest to zvláštním důkazem neodolatelné přitažlivosti Moravy, které

se nedovedou ubrániti právě ti, na něž novota a odlišnost působí neobyčejně mocně? Od porážky Trnkovy a Žákovy stalo se všem spisovatelům na Moravě jasno, že moravská literatura vyššího a nejvyššího slohu jest výhradně možna společným spisovným jazykem. Zato jemnější a pronikavější z nich záhy vycítili, že tato spisovná řeč jest živým organismem, schopným vývoje a že pouze získá, bude-li se výrazově i fraseologicky obohacovati z vydatného zdroje, jakým jest mluva lidová, zachovaná v nářečích; nikdy nemůže jazyku ublížiti takový postup antaiovský. Něco v podstatě jiného jest písemnictví uvědoměle dialektické s úmyslným obmezením krajovým a kmenovým; promluvíme o něm ještě v jiné souvislosti.

Nebylo nejmenším bludem romantismu, že, shledávaje vlastní obsah národnosti v minulosti, pojímal tradici jako protiklad pokroku a žádal ve prospěch národního zdraví, aby se život od této hotové, uzavřené tradice neuchyloval. Tímto nazíráním nabyla romantika, jež v počátcích byla obrodným hnutím, rozvíjejícím a stupňujícím lidskou osobnost, onoho protirevolučního a restauračního rázu, pro nějž se, hlavně v období 1830—1848, v západní Evropě proti ní stavěli všickni, jimž šlo o skutečný pokrok národní a lidský. Nikde nenabyl programový a reakční historism podoby tak povážlivé jako právě na Moravě. Jistě neprávem nazval nedostatečně zasvěcený Jan Kollár Moravu „dějoprázdnou“, ale pohlédneme-li do té moravské literatury, která mínila kultem minulosti a tradicionalismem prohloubiti pojem národa, užasneme nad podivnou směsí bezděčné neschopnosti a úmyslné záliby v pohodlných omylech a protivědeckých domněnkách. Marně se na Moravě ohlížíme po cyklické koncepci velké, národně krajinné a dějové epopeje, jakou v Čechách současně a obdobně s Mikulášem Alešem pojal Alois Jirásek. Marně tu hledáme statečnou snahu ověřiti tuto visi národní minulosti podrobným naukovým i uměleckým studiem. Marně se také tážeme po účinku moravského historismu na posílení národní energie. Co vidíme na místě toho? Výmluvný, ale matný kult vysněné dávnověkosti církevně politické, velkomoravské sny, cyrilometodějské nadšení příchuti někdy slavjanofilské, častěji ultramontanní, slovem starožitnictví a legendu místo monumentální historie. Z tohoto

církevně vlasteneckého tradicionalismu vyplývalo jednak příkré odmítání všeho moderního pokroku, nerozlučně spojeného s městskou civilisací, jednak obmyslná oslava všeho přízemního, prostoduchého, skrčeného v lidovém životě, co zůstává v přítmí kořenů, nedovedouc se vzepnouti do volného vzduchu. Ale zaznívá snad odsud alespoň prostá a čistá melodie, jež bývá údělem těch, kdož se uhnízdili ve stínu lidové duše? Místo odpovědi stačí vysloviti jméno nejvýznačnější slovesné osobnosti z této skupiny, Františka Sušila, nejméně melodického ze všech našich básníků, přes to, že se zabral teoreticky a s velkou odbornou výzbrojí do otázek prosodických a že důvěrněji než kdokoliv z jeho vrstevníků znal hudební i slohovou povahu písní prostonárodních.

Tato katolická literatura moravská pracovala po půlstoletí proti ideím roku 1848, kdy hegelský matný humanista František Matouš Klácel a pohanský samolibý hedonik Jan Helcelet vedli své posluchače i čtenáře na Moravě k vyšším formám lidství. Proti soustavné retardační práci mocných církevních hodnostářů stejně jako proti politické reakci v zemi, kde netoliko na Špilberku, ale i na Cejlu bylo „mnoho pokojíků", dlouho a marně se vzpírali stateční zástupcové mladého svobodomyslnictví v letech šedesátých; vzpomeňme z tohoto času „za živa pohřbených" alespoň dvou milých osobností z literární bohémy, jež teprve zásluhou neunavného Miloslava Hýska byli doceněni: dumného lyrika s melodií v uzounké dušičce Aleše Balcárka a havlíčkovského novináře břitkého péra a pevného programu Františka Jaroslava Kubíčka.

Nepřišel jsem, abych zde konal církevně politickou kritiku neb dokonce protináboženskou agitaci. Uznávám vděčně, co znamenalo věrné katolické kněžstvo pro národně jazykové probuzení na Moravě. Chápu plně výchovnou moc kultu velkých světců ve středověku, který se po případě může prostírati až do devatenáctého století. Ano, jsem ochoten přiznati, že pojem moravanství byl netoliko zpoetisován, ale i zmonumentalisován představou strážných vrchů a svatyň Hostýna a Velehradu. V hloubi duše však cítím, že tento ultramontanism, církevně tak uvědomělý, má pramálo společného s podstatou náboženství, již pro svůj výlučný základ minulostní. Náboženství naopak — a na jeho konfesijní formě při tom vůbec

nezáleží — jest projevem vášnivého citu pro stupňovanou přítomnost, která celá kypí a vře jsoucností boží; ne nadarmo praví Písmo, že Bůh jest Bohem živých, nikoliv mrtvých.

Leč vracím se na půdu čistě literární a táži se, zda tento církevně politický směr na Moravě, nadaný tolika zevními výhodami, vydal alespoň jediný plod básnický, který by se mohl rovnati, nedím Čechově „Dagmaře“, Zeyrově „Kronice o svatém Brandanu“, Vrchlického „Legendě o svatém Prokopu“, ale alespoň retrospektivním epopejím Jana Hollého, vzešlým z podmínek obdobných, když nechceme měřiti velkým uměleckým výtvorem cizím, jakým jest na př. Mistralova „Mireio“, ztělesňující sladce a zlatě vše, o čem katoličtí idylikové na Moravě horovali. Pouhé mlčení jest mně odpovědí. Na obranu tohoto směru bývá uváděno jméno Sušilovo, které dojista zaslouží, aby bylo vyslovováno s úctou. Ale nikdo není pádnějším důkazem toho, co jsem řekl, než skladatel „Zpěvů a hněvů“. Pro vytvoření svérázné literatury moravské neučinil tento velký učenec a slabý veršovec ničeho tam, kde se přidržoval reakčního historismu. Jeho význam tkví jinde: v čele těch, kdož podstatu moravského svérázu a tím i podmínky osobité literatury moravské hledali ve svébytné kultuře lidové.

Také oni byli romantiky. Z týchž kořenů, z nichž v Čechách vzešlo a do květů svěžích barev vyrazilo básnické dílo Františka Ladislava Čelakovského, Karla Jaromíra Erbena a Boženy Němcové, vyrůstá na Moravě nejprve veliké hnutí národopisné; není to pouze ruch odborně naukový, nýbrž též kulturně národní víra. V obou svých střediscích, v chabějším Brně a rušnější Olomouci, spojuje se druhdy, a to ke svému očitému neprospěchu s fantastickým starožitnictvím, ale většinou se opírá vedle romantické víry v čistotu a v příkladnost duchovního života lidového, též hlavně o realisticky trpělivé, spolehlivé a podrobné studium živé skutečnosti a o odříkavě nábožnou lásku k ní. Národopisní sběratelé a badatelé na Moravě byli do dna duší prosyceni hrdostí, že svérázné rysy vzdělanosti lidové jsou tu mnohem plněji a čistěji zachovány než v Čechách, a že Morava, podle příznačných slov Svatopluka Čecha, „žena měkká, chráníc tvrdému Čechovi poklady tichých, jemných krás,

dává mladému východu v jitřním úsměvu hleděti do zestárlého západu šerých rysů"; slyšíme, jak se tu proti českému západnictví uvědoměle hlásí romantické slavjanofilství ruské příchuti poněkud pyšné a pohrdavé. Avšak s touto pýchou nerozlučně byla spiata šlechetná úzkost, že nebudou dosti včas tyto poklady odkryty a zachráněny, a z této úzkosti plynulo bezodyšné úsilí sběratelů, jež občas nepřipouštělo náležité kritičnosti badatelské.

Pokloňme se na tomto místě největší vědecké osobnosti na Moravě v druhé polovici devatenáctého století, Františku Bartošovi, a slibme si, že duchovědná fakulta Masarykovy university se nikdy neodcizí jeho duchovnímu odkazu! Teprve budoucnost rozhodne, zda filolog byl v něm větší než národopisec, a zda jeho badání o dialektech či jeho zkoumání lidové písně neb jeho studie zvykoslovné zaslouží podivu největšího. Při tomto konečném zvážení Bartošova významu bude asi klidněji a mírněji souzeno o tom, co se naší generaci na Bartošově metodě zdá zastaralým a nedokonalým. Ale již dnes cítíme, že krásnější a mohutnější než jednotlivé stránky vědeckého odbornictví Bartošova byla jeho jadrná a samorostlá osobnost, tkvějící tuhými kořeny ve zdravé pravdě kraje a lidu, ale vzpínající šumnou korunou do vlahého vzduchu starodávného idealismu. Romantik v základních názorech, byl Bartoš realistou v lásce k detailu a v porozumění mu; Moravan každým úderem poctivého srdce, stál při duchovní jednotě české; pokorný sluha slova uctíval především národního ducha. Jeho odraz hledal také v krásném písemnictví, po němž, občas se sklony konservativního moralisty, žádá, aby u výchovném výběru zpodobovalo to, v čem se zrcadlí zachovalý a svébytný život lidový, který také pro něho byl zárukou našeho těsného a blahodárného spojení se slovanským východem.

Takto s Františkem Bartošem co nejtěsněji souvisí celý vývoj výpravné prósy moravské, pokud studovala život lidu, namnoze se zřeteli národopisnými, i u nejlepších z těchto povídkářů převažuje — právě jako ve vědeckém tvoření Bartošově — pozorovatelství a reprodukce dokumentární daleko nad samostatnou invenci a psychologické proniknutí. Národopis se může — ale jen ve stadiu průpravném — spokojiti pouhými

doklady zjištěnými s fonografickou a kinematografickou bezprostředností; krásné literatuře však nedostačují, jsouce pro ni leda látkou, z níž teprve třeba tvořiti typy, objasňující duševním růstem hlubší osnovu života. Ani v nejstručnějším přehledu nemůžeme zde shrnouti rozsáhlé a rozmanité moravské písemnictví tohoto druhu, které dlouho bylo pokládáno za moravskou literaturu nejvlastnější; ukázal bych rád jenom k jeho vývojovému vzestupu.

Naivní naturalismus Kosmákův, sloučený s monumentálním darem výpravným, vychází ze záměrů mravokárně kazatelských a chce zlepšovati skutečnost, kterou pronikavé oko lidového konservativce v kněžské sutaně vidí velice ostře, ale i jednostranně. Praví realisté, jejichž řada se počíná již na rozhraní padesátých a šedesátých let jadrným primitivistou Antošem Dohnalem, nesledují jiných cílů, než životní pravdu vystihovati plně a názorně v její totalitě, občas zkratkou typisující. Chtějíce se jí zmocniti, užívají svých nástrojů nejdokonalejších a těmi jsou jejich smysly: u Viléma Mrštíka, jenž byl skutečným uměleckým temperamentem širokého, byť nesoustavného vzdělání, ale bez náležité kázně, převládá prudké oko malíře-impresionisty, u chudšího, avšak spořejšího Aloise Mrštíka sluch ostře vnímající. Ale skutečnost, pojatá pouze smyslně, jest neúplná; jest třeba, aby se pronikla též její ideová náplň. O to se pokusil silný a programný intelektualista, prosycený střízlivým slováckým rozumářstvím, Jan Herben, jemuž se však nedostávalo v jeho traktátovité kronice dědiny a rodiny na moravském Slovácku náležité intuitivnosti básnické. Starší z těchto povídkářů a romanopisců věřili ještě po bartošovsku v zachovalou kulturu lidovou, mladší však, jako oba povahopisci obvodu brněnského, Josef Večeřa před lety a Viktor Kamil Jeřábek dnes, ukazují k jejímu rozkladu novými prvky civilisačními a na míle se ve svých zachmuřených obrazích nových vesničanů vzdalují od romantické idyly; pro ně život na dědině dávno přestal býti prototypem života národního.

Láskyplná oddanost, s níž mnozí z těchto umělců přilnuli k lidu, jest hodna podivu, a ještě po stoletích bude vděčně vzpomínáno intimity, s jakou s lidem splynuli bratří Mrštíkové a v jiných oborech umělecké

tvorby Jožka Uprka neb Leoš Janáček. Některé moravské autory přivedla tato důvěrnost k tomu, aby v pracičkách krajinně i kmenově uzavřených psali nářečím, nemíníce ho přenášeti do vyšších oblastí literárního tvoření. Byl by mrzutým pedantem ten, kdo by si nepřečetl s chutí valašských rozprávek Ozefa Kaldy, šťavnatých šprýmů Otakara Bystřiny neb vtipných písniček Ondřeje Přikryla z Hané. Zdůrazňuji výslovně krajovou intimitu jako podmínku dialektické poesie, která bez ní padá; jeť nářečí v poesii jakýsi rodinný tón, jehož chuti se doberou jenom příslušníci téhož pokrevného celku, a který se nezasvěcencům snadno může zdáti malichernou titěrností a nedůstojným mazlením. Nedovedu však upříti také, že tohoto dojmu teplé důvěrnosti lze dosáhnouti i pouhými dialektickými náznaky, střídmě rozesetými a dodávajícími spisovné řeči, neobměněné hláskově a tvarově, zvláštní příchuti a vůně. Dosvědčují to v oboru lehké Musy jadrné hanakismy kovářova syna z Náměště F. S. Procházky a v tragické oblasti hranaté lachismy a silesismy Petra Bezruče z pod Lysé hory; i zde platí: cesty mohou býti rozličné! —

Když roku 1885 v třetím ročníku památného almanachu „Zora“ uvažoval jedenatřicetiletý Leandr Čech „o úkolu krásné literatury české na Moravě“, nedostačilo pronikavému názoru tohoto čelného zástupce moravské kritiky ani písemnictví, jež by bylo výrazem minulého vědomí národního, ani literatura, která by z přítomnosti vybírala toliko lidový život v jeho tradiční kultuře, jej studovala a popisovala, spojujíc tvořivost s pozorováním. Leandr Čech žádá mnohem více. Odvraceje se od literární romantiky, jejíž koncepci moravské literatury jsme doposud v různém odstínění poznávali, přihlašuje se již k slovesnému realismu s jeho zřetelem k přítomnosti, k jejím otázkám náboženským, mravním, sociálním a politickým; jest ctí Leandra Čecha, že proti idylickému uskrovňování moravských romantiků prohlašuje maximalistické požadavky evropské. Nezapomeňme, že právě v této době počíná na celou duchovní kulturu českou působiti velký Moravan, jehož jméno nese s pýchou naše universita! Tomáš G. Masaryk, podobně jako o půlstoletí dříve Palacký, sice záhy opouští rodnou půdu moravskou a odcizuje se jejím poměrům, ale vliv jeho na Moravu jest značný, znamenaje tu pokrok zvláště svým

podnětným kriticismem, jehož se tolik nedostávalo pokolení bartošovskému. V důsledku těchto zásad, které brzy měly znamenati myšlenkovou revoluci českou, vytkl Leandr Čech již před třicetipěti lety moravské literatuře program, který podnes do slova a do písmene zůstává v nezměněné platnosti: jejím předmětem budiž současný život se svými otázkami a problémy, hlavně politickými a sociálními, zvláště pokud se moravské poměry liší od poměrů v Čechách.

Ačkoliv Leandru Čechovi samému tanul na mysli především velký román sociální a ač nedočkavě volal po českém Gogolu a Turgeněvu, přece jeho zdravý a silný smysl pro skutečnost žádal si po specificky moravském spisovateli, aby si hlavně všímal národních a národnostních poměrů na Moravě, nedostatku uvědomělosti, boje o existenci češství v poněmčilých a odrodilých městech, ovládaných cizím kapitálem — dobrý Evropan, jakým vždy byl žák Tainův, nezapřel v sobě svědomitého národního buditele. A v tom se s ním shodují členové jeho generace i pokolení následujícího. Tento tón slyšíme stejně z literárně výchovných epištol kritika-pedagoga Františka Bílého, v němž Praha nevyhladila ustrašenou dušičku českého brněnského dítěte z podruží, stejně jako z nadšených apostrof valašského žáka ruské poesie Františka Táborského a pak nejsilněji z monumentálních rapsodií Petra Bezruče: syn slezského buditele, obviněného v Čechách z rouhavého obrazoborství, dovedl v duchu nového kriticismu prvek národní sloučiti se živlem sociálním a v duchu všeho velkého umění hlas ducha, obrážený vrchy a lesy rodné země, posíliti hlasem krve.

Tento tón doléhá k nám z publicistického odkazu i z románového díla aklimatisovaného Brňana západočeského původu, Josefa Merhauta, u něhož touha po svobodném českém člověku na radostné moravské půdě bije křídly nejen v promyšlených a statečných projevech o Národním divadle brněnském, ale i v naturalistické mystice sociálních románů, navazujících technicky namnoze na Viléma Mrštíka. Josef Merhaut jest zvláště památným dokladem, jak Morava stále dovede vábiti a ochočovati duchy příchozí z Čech, napomáhati jim ve vývoji k jasné opravdovosti, asimilovati je svým potřebám a svému cítění. Psychologa básnické

tvorby současné čeká úkol, aby vyložil, zač vděčí Moravě barbarský primitivism Josefa Holého, naturistická sensuálnost Stanislava K. Neumanna neb zemitý improvisátor Jiří Mahen a lyrik těžké krve Rudolf Těsnohlídek. A zůstala snad beze vlivu na svého největšího básnického hostě, na Otokara Březinu? Na moravských svazích rodné pahorkatiny zjemněla a zesládla jeho sensibilita, krajinné dekorace jejích rolí a lesů vytvořily pozadí jeho snům; dojista by on, básník kosmické vděčnosti, sám přiznal Moravě podíl ve svém bohatém vývoji.

V nových obměnách splňují moravští spisovatelé program, který bystrozrak Leandra Čecha vytkl literatuře na Moravě: všeobecně jest patrný odklon od romanticky podmíněného a národopisně zbarveného písemnictví, jemuž lidová kultura vesnická jest východiskem k umění zakotvenému přítomné skutečnosti a jejích problémech, najmě sociálních. Pro cesty výpravné prósy na Moravě dnes a zítra jest po mém soudu nad jiné značný zjev umělkyně tak vážné a složité, v jakou dorůstá Božena Benešová. Morava, nejen její rodná země, ale i otčina jejího srdce, přestala v jejích zralých povídkách a jmenovitě ve velké románové skladbě poslední, býti tématem malebným a romaneskním, jakým vždy zůstala její učitelce, Moravance podle náhody zrození, Růženě Svobodové, auktorce „Odlehlé dědiny“ a „Černých myslivců“; z jejích zápasů, snů a bludů národních, politických a společenských, z jejího osudného poměru k Vídni a k Uhrám, ale i k Velehradu a Hostýnu váží ironická, ale na konec tragická básnířka své románové problémy, pronikající až ke dřeni jejích postav. Náleží-li takoví umělci do oblasti t. zv. moravské literatury, není třeba se báti o její budoucnost, zvláště, může-li se Morava vykázati lyrikou oné čistoty, jakou podepisuje svým hranatým horáckým rukopisem beztvárný a přeobsažný „blázen v Kristu“ Jakub Deml a soustředí-li se tu mládež ve škole tak jasných cílů a tak zdravé organisace, jak s radostí právě zjišťujeme.

V této chvíli do země národně osvobozené, do Brna, konečně zbaveného nadvlády cizácké, přichází duchovědná fakulta Masarykovy university a chce svou stolicí literární spolupracovati při výstavbě moravské literatury, pro niž také Národní divadlo se svou činohrou a rozkvétající

novinářství brněnské s plným vědomím poslání vytvářejí žádoucí podmínky životní.

Jsem si vděčně vědom, že stavím na půdě posvěcené vzácnou tradicí; vděčnost mou zesilují i prvky osobní. Připravován pro dráhu literárně dějepisnou od dětství svým otcem, přijal jsem první semena smyslu pro národní tradici, bez něhož historie slovesnosti není možna, od drahé své matky, poučené o tom namnoze vlastivědnou romantikou olomouckou. S pohnutým úsměvem hledím zpět na chvíli, málem před čtvrtstoletím, kdy orgán moravské kritiky „Literární listy“ přijal pohostinu mou první studii kritickou o moravské spisovatelce Františce Stránecké: z domova přinášel jsem si živé vztahy k slovesné tradici, za studií zasvětil jsem se celou duší snahám kritickým. Spojením tohoto dvojího prvku, dějepisného i kritického, tradičního i estetického teprve vzniká dokonalá věda o literatuře, pro jejíž rozkvět působiti jsem netoliko úředně povolán, ale i ze vší mysli své, ze vší síly své toužím.

Věda o literatuře? Toto heslo nezní příliš vábně, a ani vám ani mně by nestačilo k vyplnění života. Dovolte, abych zde slavně slíbil, že chci tu učiti také tomu, co vysoko stojí nad vědou o literatuře, myslím lásku ke krásnému písemnictví, lásku k umění, lásku k poesii. Přeji si ze srdce, aby tato láska spojovala trvale mne s vámi.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG 5041 M6N6 Novak, Arne
Problemy moravske literatury